

Виши асистент мр Тијана Баћовић

Правни факултет Универзитета у Источном Сарајеву

ОДГОВОРНОСТ ЗА ШТЕТУ КОЈУ ПРОУЗРОКУЈУ ДОМАЋЕ ЖИВОТИЊЕ

Иако су корисне како за појединца, тако и за друштво у цјелини, животиње могу проузроковати материјалну и нематеријалну штету. У овом раду говорићемо о одговорности за штету коју причине животиње које су у власти човјека (како оне које живе уз човјека и које он економски експлоатише, тако и животиње које се обично сматрају дивљим, али у конкретном случају живе под људском влашћу), као и о одговорности за штету коју проузрокују напуштене животиње. Закон о облигационим односима не садржи посебна правила о одговорности за штету коју проузрокују домаће животиње. Међутим, у домаћој правној теорији и судској пракси преовладава став да домаће животиње представљају опасне ствари и да се за штету која од њих потиче одговара по принципу објективне одговорности. Модерни европски грађанскоправни системи све више напуштају то становиште. Поједини правни системи усвајају концепт субјективне одговорности за штету коју причине домаће животиње. У савременим грађанскоправним уређењима присутна је тенденција да се животиње не изједначавају са стварима, већ им се све чешће признаје својеврсни правни субјективитет и посебна заштита. У раду ћемо користити историјски, позитивноправни као и упоредни метод како би утврдили сличности али и разлике у регулисању исте проблематике у различитим правним системима.

Кључне ријечи: Штета; Домаће животиње; Опасне ствари; Одговорност.

1. УВОД

Домаће животиње својим поступцима могу проузроковати како материјалну тако и нематеријалну штету. Материјална штета представља умањење имовине и спречавање њеног увећања, док се под нематеријалном штетом подразумева наношење физичког или психичког бола

или проузроковање стања страха. У случају штете коју проузрокују домаће животиње, оштећени може захтијевати накнаду стварне штете као и измакле добити, накнаду трошкова лијечења, као и накнаду за претрпљене физичке и душевне болове због умањене животне активности, наружености, као и због претрпљеног страха.

У раду говорићемо о одговорности за штету коју причине домаће животиње, како оне које су у власништву човјека, тако и напуштене животиње. Покушаћемо одговорити на многа питања која се постављају у вези са овом проблематиком, а посебно на питања да ли се домаће животиње сматрају стварима од којих потиче повећани ризик настанка штете по околину, и ко одговара за штету коју оне проузрокују и по ком основу одговорности. Указаћемо на то да ли треба остати при ставу који преовладава у судској пракси када је ријеч о овој врсти одговорности за штету, или треба ову проблематику уредити на другачији начин и тако измијенити досадашњи став судске праксе по овом питању.

2. ЖИВОТИЊЕ – ОБЈЕКТИ ИЛИ СУБЈЕКТИ ПРАВА

У модерној правној теорији и законодавствима све више се расправља о правном субјективитету животиња. Још у старом римском праву животиње су се сматрале стварима које служе људима за употребу. Већина правних система још увијек усваја овај принцип. Ријеч је о традиционалном концепту односа према животињама, према којем се оне третирају објектима права својине, односно као вриједности које уживају правну заштиту с циљем остваривања потреба и интереса људи. Нацрт Закона о облигационим односима Ф БиХ/РС није одступао од третирања животиња као ствари. У оквиру дијела о одговорности за опасне ствари и опасне дјелатности, посебно су биле предвиђене одредбе о одговорности за штету од животиња.¹

Савремени европски грађанскоправни системи све више напуштају то становиште. Присутна је тенденција да се животиње не изједначавају са стварима, већ им се све чешће признаје својеврсни правни субјективитет и посебна заштита. Сматра се да животиње имају специфичан правни положај, тј. правни субјективитет *sui generis*. Животиње могу имати правну способност за одређена неимовинска права, нпр. права на живот, тјелесни и психички интегритет, заштиту здравља и др. С друге

¹ Нацрт закона о облигационим односима Федерације Босне и Херцеговине/Републике Српске – Нацрт ЗОО ФБиХ/РС, <http://ruessmann.jura.uni-sb.de/BiH-Project/Data/Obligacije.pdf>, са стањем на дан 16.06.2003, чл. 225. Почетком двијехиљадитих, рад на овом нацрту био је организован од стране министарстава правде Републике Српске и Федерације БиХ у сарадњи са њемачком владином организацијом GTZ. Међутим, даље од радног текста није се одмакло.

стране, животиње немају правну способност за имовинска права, као ни за било какве обавезе, као ни пословну, ни деликтну способност.²

У свим европским државама усвојени су закони о добробити животиња који животиње третирају субићима човјека која заслужују заштиту због тога што су вриједности саме по себи.³ Такође, Закон о заштити и добробити животиња Републике Српске не назива животиње стварима и у погледу њихове заштите прописује одређене дужности за власнике, али и за друге људе, и тако ограничава право својине над њима.⁴ Исто тако, и у Закону о стварним правима Републике Српске истиче се да животиње нису ствари, али за њих вриједи све што и за ствари, ако законом није другачије одређено.⁵

Само она животиња која је у стању да осјети бол, патњу, страх или стрес може да има интерес који ужива правну заштиту и то што животиња осјећа, то што је животиња субјект животног искуства представља један од основних аргумената за ауторе који сматрају да животиња јесте титулар права, субјект у моралном и правном смислу.⁶ Поједини правни теоретичари истичу да постоје правни субјекти који имају одређена права без дужности (као што су дјеца), па сматрају да би и животињама требало признати правни субјективитет а људима дати статус заступника субјективних права животиња.⁷ Осим физичких и правних лица, и животиње могу имати одређена субјективна грађанска права. Због одсуства свијести оне не могу имати потпуни правни субјективитет али им се не може оспорити постојање било каквог правног субјективитета, јер и сам човјек у одређеним фазама свог настанка, односно престанка нема свијест и разум, па ипак му се признаје посебан, *sui generis* правни субјективитет.⁸

² В. Водинелић, *Грађанско право, Увод у грађанско право и Општи део грађанског права*, Београд 2012, 416.

³ Закон о заштити животиња Републике Аустрије, чл. 1; Закон о заштити животиња Републике Њемачке, чл. 1, наведено према Н. Стојановић, „Одговорност за штету коју животиња проузрокује према Преднацрту Грађанског законика Републике Србије“, *Зборник радова Правног факултета у Нишу* 81/2018, 328.

⁴ Закон о заштити и добробити животиња, *Службени гласник Републике Српске*, бр. 111/2008.

⁵ Закон о стварним правима Републике Српске, *Службени гласник Републике Српске*, бр. 124/2008, 3/2009 3/2009, 58/2009, 95/2011, 60/2015, 18/2016 и 107/2019, чл. 6. ст. 7.

⁶ Вид: М. Караникић Мирић, *Објективна одговорност за штету*, Београд 2013, 168; Р. Јотановић, „Правни статус животиња у грађанском праву“, *Годишњак Правног факултета Универзитета у Бањој Луци* 2/2014, 105.

⁷ Т. Неђић, „Правни сустав заштите живота, здравља и добробити животиња – биоетички приступ управном оквиру“, *Социјална екологија* 1/2018, 77.

⁸ Р. Јотановић, 116.

Њемачки, аустријски и швајцарски грађански законици изричито наводе да животиње нису ствари, да се оне штите посебним законима, те да се на њих примјењују прописи који вриједе за ствари само ако није нешто друго одређено.⁹ Тиме се животињама признаје својеврсни правни субјективитет и посебна заштита, и ограничавају права власника животиња, јер власник ствари може, ако то није у супротности са законом или правима трећих лица, са ствари чинити шта жели, али власник животиње мора приликом извршавања својих овлашћења поштовати посебне прописе о заштити животиња.

3. ДОМАЋЕ ЖИВОТИЊЕ – ОПАСНЕ ИЛИ БЕЗОПАСНЕ СТВАРИ

Под опасном ствари мисли се на ону покретну или непокретну ствар која својим положајем или употребом или особинама или самим постојањем представља повећану опасност штете за околину.¹⁰ Одређивање опасне ствари из Скице, изостављено је приликом доношења Закона о облигационим односима. Домаћи судови и теорија одређују опасну ствар по повећаном ризику настанка штете која потиче од употребе, положаја или самог постојања неке ствари. Опасна ствар је правни стандард. Ако одређена ствар није означена као опасна законом, онда је на судовима дужност да такве ствари препознају. Суд ће у неким случајевима одбити захтјев за накнаду штете, ако сматра да ствар није опасна, а нису испуњени услови да тужени одговара по основу кривице.¹¹

Када је ријеч о домаћим животињама може се поставити питање да ли су оне извори повећане опасности настанка штете? У домаћој правној науци и судској пракси споран је правни статус домаћих животиња, да ли их сматрати опасним или обичним стварима. Преовладава став да се све животиње сматрају опасним стварима и то због повећане опасности које оне стварају за околину.¹² Постоје и супротна мишљења

⁹ Вид: Грађански законик Републике Аустрије, чл. 285а, <https://www.jusline.at/gesetz/abgb/paragraf/>; Грађански законик Републике Њемачке, чл. 90а и чл. 903, <https://dejure.org/gesetze/BGB/html>; Грађански законик Швајцарске Конфедерације, чл. 641а, <http://www.admin.ch/ch/f/rs/c220.html>.

¹⁰ М. Константиновић, *Скица за законик о облигацијама и уговорима – Скица*, Београд 1969, чл. 136, ст. 1.

¹¹ М. Караникић Мирић, 73.

¹² Вид: Ж. Ђорђевић, „Одговорност за штету коју причини домаћа животиња“, *Анали Правног факултета у Београду* 3-4/1960, 374; М. Андрејевић, „Основ одговорности за штету коју причини животиња“, *Зборник радова Правно-економског факултета у Нишу* 1964, 86; Ј. Гајовић, „Штета од животиња и Закон о облигационим односима“, *Правни живот* 1/1989, 231; С. Станишић, „Правна природа грађанске одговорности за штету од животиња“, *Годишњак факултета правних наука* 4/2014, 89.

по којима само дивље животиње представљају опасне ствари, док се домаће животиње сматрају стварима које по природи и својствима нису опасне, нити својим постојањем стварају опасност по околину.¹³

Поједини аутори сматрају да је потребно направити разлику између домаћих животиња на оне које су опасне и на оне које нису.¹⁴ Правилници о начину држања паса праве разлику на оне који су опасни и оних који то нису. У погледу других животиња, прописи о добробити животиња не праве такве подјеле, тако да заступници оваквих схватања тврде да је опасност настанка штете коју животиње проузрокују изузев опасних паса, у границама друштвено прихватљивог ризика настанка штете, и истичу да оне у нормалним околностима уз одговарајући смјештај, уобичајен надзор и коришћење нису извор повећане опасности у своме окружењу.¹⁵

У прилог схватању да и домаће животиње треба сматрати опасним стварима наводи се да домаће животиње располажу великом снагом, чине разноврсне покрете опасне по околину, посједују опасне навике и склоности.¹⁶ Поједине домаће животиње су склоне раздраживању и у таквом стању ако измакну контроли могу бити врло опасне. И најзглед нека безазлена животиња може проузроковати штету (нпр. пиле може оштетити вид човјеку).¹⁷ У одређеним, за човјека непредвидивим ситуацијама, домаће животиње изненада могу промијенити своју ћуд и измаћи контроли поред свих предузетих мјера сигурности и све пажње коју би показао разуман човјек, и у таквим околностима причинити штету имовинским и неимовинским добрима људи.¹⁸ Због тога сматрамо да је оправдано све животиње сматрати опасним стварима.

4. ОСНОВ ОДГОВОРНОСТИ ЗА ШТЕТУ КОЈУ ПРОУЗРОКУЈУ ДОМАЋЕ ЖИВОТИЊЕ И ЛИЦА КОЈА СУ ДУЖНА ДА ТУ ШТЕТУ НАДОКНАДЕ

У споровима за накнаду штете коју је проузроковала домаћа животиња постоји проблем основа одговорности: да ли њен ималац одговара по правилима о субјективној одговорности, односно одговорности за штету по основу кривице (због пропуста у надзору над животињом) или по правилима одговорности за опасну ствар.

¹³ В. Недељковић, „О накнади штете коју почини животиња“, *Правни живот* 3-4/1959, 48.

¹⁴ Вид.: Н. Стојановић, 329; Д. Петровић, „Одговорност за штету од животиња“, *Правни живот* 10/1996, 613; М. Шемић, „Одговорност за штету од опасне ствари и опасне делатности“, *Правни живот* 10/1997, 551.

¹⁵ Н. Стојановић, 329.

¹⁶ Ј. Гајовић, 231.

¹⁷ Д. Стојановић, О. Антић, *Увод у грађанско право*, Београд 2004, 361.

¹⁸ С. Станишић, 89.

Одговорност за штету од опасне ствари или опасне дјелатности представља један од законом прописаних режима вануговорне одговорности за причињену штету.¹⁹ Општа норма о објективној одговорности први пут је у домаћем праву уведена Законом о облигационим односима. За штету од ствари и дјелатности које стварају повећану опасност од штете за околину одговара се по објективном принципу, без обзира на кривицу одговорног лица.²⁰ Закон не квалификује опасне ствари, већ је на судовима дужност да препознају када од неке ствари или дјелатности потиче повећани ризик настанка штете за околину па ту ствар или дјелатност због тога одређују као опасну.

Професор М. Константиновић у Скици за законик о облигацијама и уговорима предвидио је посебна правила за случајеве штете која потекне од животиња, умјесто да их препусти општој одредби о одговорности за штету од опасне ствари. Скица заснива одговорност за штету од животиње на објективном принципу. Ту није ријеч о пропусту у надзору над животињом, већ је основ одговорности реализација повећаног ризика штете.²¹ Ималац животиње одговара и ако животиња одлута или побјегне па проузрокује штету за вријеме док он фактички није могао да је надзире и спутава, као што је предвиђеној одредбом 1385 Француског грађанског законика.²²

У вријеме доношења Закона о облигационим односима сматрало се да одговорност за штету од животиња излази из оквира надлежности савезне државе па је препуштено републикама и покрајинама да уреде та питања, до чега никада није дошло. Међутим судови су искористили законско овлашћење да препознају ствари и дјелатности од којих потиче повећана опасност од штете по околину, па су подвели животиње под појам опасне ствари и на тај начин установили режим објективне одговорности за штету коју оне проузрокују.

„Пас је опасна ствар. Власник одговара објективно за штету од уједа.“²³ „Држалац пса одговара објективно за штету коју проузрокује пас као опасна ствар.“²⁴ „Ималац свиње као опасне ствари одговара по

¹⁹ М. Караникић Мирић, 73.

²⁰ Закон о облигационим односима – ЗОО, *Сл. лист СФРЈ*, бр. 29/78, 39/85, 45/89 – одлука УСЈ и 57/89, *Сл. гласник Републике Српске*, бр. 21/92, 17/93, 3/96, 37/01 – др. закон, бр. 39/03 и 74/04, чл. 154.

²¹ Скица, чл. 142–144, М. Караникић Мирић, 174.

²² Грађански законик Републике Француске, чл. 1385, <http://www.legifrance.gouv.fr>; М. Караникић, Мирић, 174.

²³ Пресуда Врховног суда Србије, Рев. 5914/1999 од 9.5.2000, наведено према. М. Караникић, Мирић, 169; Врховни суд РХ, Рев. 1834/95 од 12.10.2000, Избор одлука 2/2000-40; Врховни суд, Рев. 2425/97 од 15.02.2000, Избор одлука 1/2000-57/42.

²⁴ Пресуда Окружног суда у Новом Саду, Гж. 3545/2005 од 17.11.2005. Наведено према М. Караникић Мирић, 169.

правилима из чл. 173 ЗОО за штету на возилу до које је дошло тако што је свиња изашла на коловоз.²⁵ „Ималац краве као опасне ствари објективно одговара за штету коју је крава причинила оштећеном лицу изласком на магистрални пут.“²⁶

За штету од домаће животиње одговара њен ималац по објективном принципу, због тога што је животиња опасна самим својим постојањем, непредвидљива је и може измаћи контроли човјека.²⁷ Одговорност имаоца животиње заснива се на створеном ризику, односно опасности која објективно настаје самом чињеницом држања животиње. Овакво рјешење олакшава положај оштећеног, јер му, с обзиром на то да не мора да доказује кривицу одговорног лица, омогућава да лакше оствари своје право на накнаду штете.

Поједини аутори који истичу да је потребно да се направи разлика између домаћих животиња на оне које су опасне и оне које то нису, сматрају да би требало да се направи разлика и у погледу основа одговорности за штету коју оне проузрокују. Истиче се да за штету коју причини опасна домаћа животиња има мјеста примјени објективне одговорности, а у ситуацији да штету проузрокује домаћа животиња која није опасна прихватљиво је рјешење о одговорности по основу кривице. Сматра се да би се таквим рјешењем с једне стране максимално заштитили интереси оштећених лица, а са друге стране била би уважена чињеница брижљивог поступања држаоца према домаћој безопасној животињи која је проузроковала штету.²⁸

Предратна правна правила усвајала су концепт субјективне одговорности за штету коју проузрокују животиње. Систем субјективне одговорности заснива се на принципу кривице, која представља основ и услов одговорности власника животиње. „Удари ли животиња каква на човека или на добро чије, те штету нанесе, онда је онај под одговором, који је такву животињу натерао или надражио или је сачувати пренебрегао.“²⁹ Према Општем имовинском законикау за штету од животиње субјективно је одговарао власник или онај коме је животиња била повјерена, али им је омогућавао обарање претпоставке о кривици и тиме ослобођење од одговорности за штету.³⁰

²⁵ Одлука Окружног суда у Чачку, Гж. 109/2008. Наведено према М. Караникић Мирић, 177.

²⁶ Окружни суд у Источном Сарајеву, Гж. 92 0 П 049011 18 од 05.10.2018. године.

²⁷ Вид.: Ж. Ђорђевић, 375; М. Андрејевић, 86; Ј. Гајовић, 231.

²⁸ Н. Стојановић, 341.

²⁹ Грађански Законик за Краљевину Србију– СГЗ, Збирка закона издавачког и књижарског предузећа Геца Кон, Београд 1937, чл. 815.

³⁰ В. Богишић, *Општи имовински законик за Књажевину Црну Гору и изабрана дјела* – ОИЗ, Подгорица–Београд 1998, чл. 582.

Аустријски грађански законик прихватио је правило о субјективној одговорности држаоца животиње за штету коју она проузрокује. У аустријском праву држалац животиње одговарао је по основу доказане кривице, што значи да је оштећени могао да успије у спору само ако је доказао кривицу држаоца животиње. Ова законска одредба измијењена је новелом од 1916. године, и од тада одговорност држаоца животиње заснива се на претпостављеној кривици. Терет доказивања пао је на држаоца животиње, који је, да би се ослободио одговорности, морао да докаже да је употребио сву потребну пажњу да не дође до штете.³¹

Након доношења Закона о облигационим односима, поједини југословенски судови пропуштали су да домаћу животињу квалификују као опасну ствар, него су наставили да примјењују предратна правна правила о одговорности за штету од животиње по основу претпостављене кривице. „Држалац пса одговара за штету коју причини животиња, ако не докаже да се старао за потребно чување и надзор над животињом.“³²

За штету коју је проузроковала домаћа животиња, одговоран је њен власник.³³ Власник животиње одговара објективно за штету коју она проузрокује било да се тада налазила код њега, било да је била одлутала или побјегла. Власник животиње је одговоран за штету коју је узнемирена животиња проузроковала лицу које је добровољно покушало да је ухвати или задржи.

За штету коју проузрокују животиње повјерене на чување, лијечење или старање лицима и установама које се тиме баве, одговарају та лица и установе онако како би одговарао власник. Међутим, ни у том случају власник се неће ослободити одговорности, уколико је животиња имала одређене мане о којима власник није упозорио ова лица и установе.

У правној теорији и законодавству постоје различита схватања у погледу одређења појма имаоца домаће животиње, као лица које сноси одговорност за штету коју причини домаћа животиња. Нацрт ЗОО Ф БиХ/РС је предвиђао да за штету одговара власник животиње. Нацртом је било предвиђено да власник животиње одговара објективно за штету коју она проузрокује било да се тада налазила код њега, било да је била одлутала или побјегла. Власник животиње је одговоран за штету коју је узнемирена животиња проузроковала лицу које је добровољно покушало да је ухвати или задржи. За штету коју проузрокују животиње повјерене на чување, лијечење или старање лицима и установама које

³¹ Чл. 1320 пре и после наредбе од 19. марта 1916, наведено према Д. Аранђеловић, *Аустријски грађански законик*, Београд 1921, 367.

³² Одлука Врховног суда Хрватске, Рев. 559/1981 од 30. 06.1981; Пресуда Врховног суда Војводине, Рев. 3391/1962 од 28.12.1962. године.

³³ Врховни суд БиХ, Рев. 506/88 од 11.05.1989, Билтен ВС БиХ 4/89-123.

се тиме баве, одговарају та лица и установе онако како би одговарао власник. Власник који је предао животињу другоме да се њом служи или на чување или старање, дужан је скренути му пажњу на мане животиње, ако их има, иначе ће одговарати за штету.³⁴ Нацрт ЗОО Ф БиХ/РС је предвидио право посједника земљишта да ухвати туђу животињу која му је причинила штету и да је задржи као залог, са циљем обезбјеђења накнаде штете. Он је дужан да власника животиње без одлагања обавијести о насталој штети и о задржавању животиње, а уколико се не зна чија је животиња онда се о томе обавјештава надлежни општински орган.³⁵ Српски грађански законик је предвиђао могућност усмрћења животиње од стране власника непокретности на којој је штета наступила, у случају нужде, као и рок у ком је држалац животиње дужан да надокнади штету.³⁶ Нацрт ЗОО Ф БиХ/РС се о томе не изјашњава.

Поједини правни теоретичари истичу да је за дефинисање имаоца опасне ствари кључно питање ко је имао фактичку власт на ствари, тј. стварну могућност да контролише повећани ризик који од такве ствари потиче. С аспекта одговорности за штету коју проузрокује животиња сматрају да је битно ко стварно има власт над животињом у тренутку настанка штете, ко врши ефективну контролу над животињом и ко је у стању да јој пружи одговарајућу пажњу, па тако истичу да је прихватљивије рјешење о употреби израза држалац животиње.³⁷ Ако се узме да је од значаја факт коришћења, преовладава мишљење да оно не може бити само привремено или пролазно, већ мора бити трајније што има за посљедицу несумњиви пренос ризика од дотадашњег имаоца.³⁸

У судској пракси захтјеви за накнаду штете управљени су претежно према власнику животиње. Дешава се да двије опасне ствари оштете или униште једна другу, па се тако два имаоца опасних ствари поводом једног догађаја истовремено нађу у позицији одговорног лица и оштећеника. То се може десити и са животињама, тако да можемо поставити питање како поступити уколико животиња повриједи или усмрти другу животињу, односно када су у настанку штете учествовале двије животиње као двије опасне ствари? Закон о облигационим односима разрјешава ту ситуацију само када је у питању судар моторних возила у покрету.³⁹ Правило о одговорности за штету од опасне ствари или опасне дјелатности не би требало примјењивати у случају када једна опасна

³⁴ Нацрт ЗОО Ф БиХ/РС, чл. 225, ст. 1, 2, 3, 4.

³⁵ Нацрт ЗОО Ф БиХ/РС, чл. 225, ст. 5, 6.

³⁶ СГЗ, чл. 816 и 817.

³⁷ Вид.: М. Караникић Мирић, 169; Н. Стојановић, 331.

³⁸ М. Шемић, 555.

³⁹ ЗОО, чл. 178.

ствар оштети другу опасну ствар и тиме причини штету њеном власнику. Такав случај треба рјешавати примјеном правила о субјективној одговорности за штету, одговорности по основу кривице. Одговорност ималаца моторних возила према трећем лицу је објективна и солидарна, али један другоме они одговарају по основу кривице. Ово правило могли би примијенти и када су у питању животиње. Када се за имаоце двије животиње може рећи да су дио исте заједнице ризика, онда је оправдано да се њихова узајамна одговорност расправи по угледу на правила прописана за судар моторних возила у покрету.⁴⁰

4.1. Упоредно право

У упоредном законодавству и правној теорији не постоји јединствен став у погледу основа одговорности за штету коју проузрокују домаће животиње. Закон о облигационим односима Црне Горе преузео је правила предложена Скицом.⁴¹ Такође, Преднацрт Грађанског законика Републике Србије предвиђа објективну одговорност сопственика животиње за штету коју она проузрокује.⁴² У Закону о обвезним односима Републике Хрватске није посебно уређено питање о одговорности за штету од животиње.

Облигацијски закон Републике Словеније по овом питању не садржи јасне одредбе. Словеначки законодавац је прописао да за штету од опасне животиње одговара њен ималац. Ту се не тражи кривица. За штету од домаће животиње исто одговара њен ималац али по основу претпостављене кривице.⁴³ Чини се да је законодавац направио разлику између домаћих животиња на оне које су опасне и оне које то нису. У случају да опасна домаћа животиња проузрокује штету, њен ималац одговара на основу створеног ризика. А када домаћа животиња која нема карактеристике опасне животиње проузрокује штету тада би њен ималац одговарао по основу претпостављене кривице.

У њемачком праву основ одговорности зависи од врсте животиње која је причинила штету. Држалац животиње објективно одговара за штету коју она причини тако што усмрти или повреди човека или оштети неку ствар. Ако је животиња корисна у економском смислу, ако је држалац користи у бављењу својим послом, економски је експлоатише,

⁴⁰ Вид.: М. Караникић Мирић, 180; Д. Петровић, 612.

⁴¹ Закон о облигационим односима Републике Црне Горе, *Службени лист Републике Црне Горе*, 47/2008, чл. 183–185.

⁴² Грађански законик Републике Србије, Преднацрт, чл. 314, 315, https://www.paragraf.rs/nacrti_i_predlozi/280519-prednacrt-gradjanskog-zakonika-republike-srbije.html.

⁴³ Облигацијски закон Републике Словеније, *Урадни лист Републике Словеније*, 83/2001, 32/04, 28/06, 40/07 и 97/07, чл. 158.

или му служи за издржавање, онда он одговара по основу претпостављене кривице и може да се ослободи одговорности ако докаже да је поступао са дужном пажњом или да би до штете дошло и при таквој пажњи.⁴⁴ Под утицајем њемачког права регулисано је питање одговорности за штету од животиња у грчком праву. Грађански законик прихвата систем објективне одговорности, међутим ако је штету причинила корисна домаћа животиња, онда се одговорност њеног власника просуђује према правилима о одговорности по принципу релативно претпостављене кривице.⁴⁵

Према швајцарском Законнику о облигацијама за штету од животиња одговара лице које је држи, ако не докаже да ју је чувало и надзирало са свом пажњом коју су налагале околности или да би до штете дошло и поред такве пажње. Дакле, у овом праву одговорност за штету коју причини животиња заснована је на принципу претпостављене кривице. По швајцарском праву држалац животиње задржава право да захтијева да му се надокнади износ накнаде који је исплатио оштећенику ако је његову животињу било надражило треће лице или животиња која трећем лицу припада.⁴⁶

У француском праву усвојена је објективна одговорност за штету коју причини животиња. Француски грађански законик прописује одговорност без кривице, а и правна доктрина и судска пракса су јединствени у прихватању система објективне одговорности за штету коју причини животиња која се налази у својини одговорног лица. Под утицајем француског законодавства, ова материја регулисана је и у Холандији, Белгији, Португалији, Шпанији и Италији.⁴⁷

5. РАЗЛОЗИ ЗА ОСЛОБОЂЕЊЕ ОД ОДГОВОРНОСТИ

И поред проузроковања штете од стране домаће животиње, њен власник може бити ослобођен одговорности у одређеним случајевима. Ако се прихвати став да домаће животиње представљају опасне ствари, то значи да се за штете које од њих потичу одговара по објективном принципу. У погледу узрочне везе примјењује правило о претпостављеној узрочности релативног карактера.⁴⁸ Власник животиње за коју оштећени тврди да је проузроковала штету може се ослободити одго-

⁴⁴ Грађански законик Републике Њемачке, чл. 833.

⁴⁵ М. Андрејевић, 77.

⁴⁶ Швајцарски законик о облигацијама, Савремена Администрација, Београд 1976, чл. 56, ст. 1, 2.

⁴⁷ М. Андрејевић, 74.

⁴⁸ ЗОО, чл. 173; С. М. Обрадовић, „Ослобођење од одговорности за штету од опасне ствари или опасне делатности“, *Правни живот* 9-10/1992, 1279.

ворности уколико докаже одсуство узрочне везе између настале штете и активне улоге његове животиње. Претпоставља се да штета потиче од животиње, уз могућност одговорног лица, имаоца животиње, да обори наведену претпоставку. Потребно је да докаже да је узрок штете непредвидив, неизбјежан, и неотклоњив догађај који је ван сфере дјеловања животиње, односно да је узрочност прекинута искључивом радњом оштећеног или трећег лица, коју одговорно лице није могло предвидјети, и чије посљедице није могло избјећи или отклонити.⁴⁹ Према томе, одговорно лице за штету од животиње се може ослободити одговорности под условима за ослобођење од одговорности за штете од опасних ствари и опасних дјелатности.⁵⁰ Дакле, власник животиње се може ослободити одговорности ако докаже да је до штете дошло усљед више силе, или ако докаже да је штета настала искључиво радњом оштећеника или трећег лица.⁵¹ Одговорно лице се може дјелимично ослободити одговорности ако је оштећеник дјелимично крив за насталу штету. Уколико је треће лице дјелимично криво за насталу штету, одговара оштећенику солидарно са одговорним лицем при чему је дужно да сноси накнаду сразмјерну тежини своје кривице.⁵²

6. ОДГОВОРНОСТ ЗА ШТЕТУ КОЈУ ПРОУЗРОКУЈУ НАПУШТЕНЕ ЖИВОТИЊЕ

Власник животиње за штету коју она проузрокује одговара независно од тога да ли је у вријеме причињене штете животиња била код њега или је побјегла или залутала. Поставља се питање ко сноси одговорност уколико напуштена животиња проузрокује штету и о којој врсти одговорности је ријеч?

Проблем напуштених животиња искључиво је у надлежности локалних самоуправа и свака локална самоуправа је дужна да изради свој програм за његово рјешавање. Закон о ветеринарству у Републици Српској прописује дужност јединица локалне самоуправе да на својој територији обезбиједе ветеринарску зоохигијенску службу која обавља послове хватања и збрињавања напуштених животиња у прихватилиштима за животиње.⁵³ Из тога произлази да је у случају штете коју проузрокују напуштене животиње одговорна општина или град на чијој је

⁴⁹ С. Станишић, 92.

⁵⁰ ЗОО, чл. 177, ст. 1, 2, 3.

⁵¹ Жупанијски суд у Шибенику, Гж. 762/2016-7 од 20.06.2018. године.

⁵² С. Перовић, „Одговорност за штету од опасне ствари или опасне дјелатности“, *Правна ријеч* 40/2014, 354.

⁵³ Закон о ветеринарству у Републици Српској, *Службени гласник Републике Српске*, бр. 75/2017, чл. 17, ст. 1.

територији до тога дошло. Град или општина не може да се ослободи одговорности истичући да је уклањање напуштених животиња са улица било у надлежности комуналног предузећа. Комунално предузеће коме је повјерено обављање послова од јавног интереса,⁵⁴ са градом или општином одговара солидарно. „Град и градско јавно комунално предузеће одговарају солидарно. Повјеравање обављања одређене комуналне дјелатности јавном предузећу, не ослобађа град одговорности.“⁵⁵

О питању основа те одговорности пракса судова није једнообразна. Дешава се да исти суд у неким случајевима заснива одговорност за штету коју причини напуштена животиња (пас луталица) на општој законској одредби о објективној одговорности за штету од опасних ствари,⁵⁶ а у другим случајевима због неоправданог обустављања или нередовног вршења комуналне дјелатности. „Општина не може према оштећенику да истакне то што је имала уговор са ветеринарском станицом која је била дужна да псе уклони с улица па ту своју уговорну обавезу није извршавала. За штету коју пас луталица причини на територији градске општине одговара град на основу чл. 184. ЗОО (одговорност у вези с вршењем послова од општег интереса).“⁵⁷

С обзиром на то да је свака јединица локалне самоуправе обавезна да организује зоохигијенску службу за обављање послова прикупљања и збрињавања напуштених животиња у прихватилиштима за животиње, можемо закључити да уколико напуштена животиња проузрокује штету одговарају солидарно јединица локалне самоуправе и јавно комунално предузеће које обавља дјелатност зоохигијене, уколико без оправданог разлога обустави или нередовно врши своју дјелатност.⁵⁸

Објективна одговорност за проузроковану штету олакшава пут оштећеном да је надокнади. Поједини правни теоретичари истичу да се често лажирају уједи напуштених паса с циљем стицања брзе зараде па тако сматрају да је прихватљивије рјешење, како би се смањио број захтјева за надокнаду штете (што основаних, што неоснованих), предвидјети одговорност по основу кривице која се релативно претпоставља.⁵⁹

⁵⁴ Закон о комуналним дјелатностима, *Службени гласник Републике Српске*, бр. 124/2011, чл. 1.

⁵⁵ Пресуда Окружног суда у Новом Саду Гж. 2669/2006 од 14.02.2007, наведено према М. Караникић Мирић, 180.

⁵⁶ Окружни суд у Новом Саду засновао је одговорност града за штету коју причини пас луталица на чл. 154, ст. 2 ЗОО. Пресуда Окружног суда у Новом Саду Гж. 2669/2006 од 14. 02.2007, наведено према М. Караникић Мирић, 179.

⁵⁷ Пресуда Окружног суда у Новом Саду Гж. 1687/2001. од 31.10.2001. године.

⁵⁸ Н. Стојановић, 339.

⁵⁹ *Ibid.*, 341.

7. ЗАКЉУЧАК

Имајући у виду изнесено, можемо закључити да у случају штете коју проузрокују домаће животиње одговара њихов ималац по објективном принципу, јер се домаће животиње због својих особина и непредвидивости сматрају стварима од којих потиче повећани ризик настанка штете по околину. Ималац не одговара за грешку у надзору над животињом, него што је држањем животиње створио и одржавао повећани ризик штете по околину. Када је ријеч о накнади ове штете, оштећени може захтијевати како накнаду материјалне, тако и накнаду нематеријалне штете због претрпљених физичких и психичких болова као и због претрпљеног страха. Одговорно лице се може ослободити одговорности за причињену штету уколико докаже да је до штете дошло услед више силе, односно узрока који није могао да предвиди или отклони, или ако докаже да је до штете дошло искључиво радњом оштећеног или трећег лица. Такође, по објективном принципу за штету коју проузрокују напуштене животиње одговарају јединице локалне самоуправе, солидарно са комуналним предузећем које није вршило своју обавезу збрињавања напуштених животиња као дјелатности која је у јавном интересу.

У правној науци и судској пракси постоје супротна мишљења у вези с питањем да ли се домаће животиње сматрају опасним стварима. У вези с тим, постоје и различита рјешења у режиму просуђивања одговорности за штете од животиња. С обзиром на то да су штете од животиња честе и обимне ову материју треба уредити позитивним прописима. Објективна одговорност за проузроковану штету олакшава пут оштећеном да је надокнади. Овакво рјешење олакшава положај оштећеног, јер му, с обзиром на то да не мора да доказује кривицу одговорног лица, омогућава да лакше оствари своје право на накнаду штете.

ЛИСТА РЕФЕРЕНЦИ

Библиографске референце

1. Андрејевић, Миливоје, „Основ одговорности за штету коју причини животиња“, *Зборник радова Правно-економског факултета*, Ниш 1964;
2. Аранђеловић, Драгољуб, *Аустријски грађански законик*, Београд 1921;
3. Богишић, Валтазар, *Општи имовински законик за Књажевину Црну Гору и изабрана дјела*, Подгорица–Београд 1998;
4. Водинелић, Владимир, *Грађанско право, Увод у грађанско право и Општи део грађанског права*, Београд 2012;
5. Гајовић, Јелисавета, „Штета од животиња и Закон о облигационим односима“, *Правни живот* 1/1989;

6. Грађански законик за Краљевину Србију, Збирка закона издавачког и књижарског предузећа Геца Кон, Београд 1937;
7. Ђорђевић, Живомир, „Одговорност за штету коју причини домаћа животиња“, *Анали правног факултета у Београду* 3-4/1960;
8. Јотановић, Раденко, „Правни статус животиња у грађанском праву“, *Годишњак Правног факултета Универзитета у Бањој Луци* 2/2014;
9. Караникић Мирић, Марија, *Објективна одговорност за штету*, Београд 2013;
10. Константиновић, Михаило, *Скица за законик о облигацијама и уговорима*, Београд 1969;
11. Недељковић, Владислав, „О накнади штете коју почини животиња“, *Правни живот* 3-4/1959;
12. Недић, Томислав, „Правни сустав заштите живота, здравља и добробити животиња – биоетички приступ у правном оквиру“, *Социјална екологија* 1/2018;
13. Обрадовић, Станко М., „Ослобођење од одговорности за штету од опасне ствари или опасне делатности“, *Правни живот* 9-10/1992;
14. Перовић, Слободан, „Одговорност за штету од опасне ствари или опасне дјелатности“, *Правна ријеч* 40/2014;
15. Петровић, Драгољуб, „Одговорност за штету од животиња“, *Правни живот* 10/1996;
16. Станишић, Слободан, „Правна природа грађанске одговорности за штету од животиња“, *Годишњак Факултета правних наука* 4/2014;
17. Стојановић, Драгољуб, Антић, Оливер, *Увод у грађанско право*, Београд 2004;
18. Стојановић, Наташа, „Одговорност за штету коју животиња проузрокује према Преднацрту Грађанског законика Републике Србије“, *Зборник радова Правног факултета у Нишу* 81/2018;
19. Шемид, Милан, „Одговорност за штету од опасне ствари и опасне делатности“, *Правни живот* 10/1997;
20. Швајцарски законик о облигацијама, Савремена Администрација, Београд 1976.

Правни прописи

1. Закон о облигационим односима, *Службени лист СФРЈ*, бр. 29/78, 39/85, 45/89 и 57/89 и *Службени лист СРЈ*, бр. 31/93, *Службени гласник Републике Српске*, бр. 17/93, 3/96, 39/03 и 74/04;
2. Закон о ветеринарству у Републици Српској, *Службени гласник Републике Српске*, бр. 75/2017;
3. Закон о комуналној дјелатности, *Службени гласник Републике Српске*, бр. 124/2011;
4. Закон о заштити и добробити животиња, *Службени гласник Републике Српске*, бр. 111/2008;

5. Закон о стварним правима Републике Српске, *Службени гласник Републике Српске*, бр. 124/2008, 3/2009 3/2009, 58/2009, 95/2011, 60/2015, 18/2016 и 107/2019;
6. Закон о облигационим односима Републике Црне Горе, *Службени лист Републике Црне Горе*, бр. 47/2008;
7. Облигацијски закон Републике Словеније, *Урадни лист Републике Словеније*, бр. 83/01, 32/04, 28/06, 40/07 и 97/07;
8. Грађански законик Републике Србије, Преднацрт, 28.05.2019, https://www.paragraf.rs/nacrti_i_predlozi/280519-prednacrt-gradjanskog-zakonika-republike-srbije.html;
9. Грађански законик Републике Аустрије, <https://www.jusline.at/gesetz/abgb/paragraf/>;
10. Грађански законик Републике Француске, <http://www.legifrance.gouv.fr>;
11. Грађански законик Републике Њемачке, <http://www.dejure.org/gesetze/BGB/html>;
12. Грађански законик Швајцарске Конфедерације, <http://www.admin.ch/ch/f/rs/c220.html>;
13. Нацрт закона о облигационим односима Републике Српске / Федерације Босне и Херцеговине, са стањем на дан 16.06.2003. <http://ruessmann.jura.uni-sb.de/BiH-Project/Data/Obligacije.pdf>.

Senior Assistant Tijana Baćović, LL.M.

Faculty of Law, University of East Sarajevo

LIABILITY FOR THE DAMAGE CAUSED BY DOMESTIC ANIMALS

Summary

Although animals are useful for the individual and a whole society, they can cause material and non-material damage. In this work we will talk about the responsibility for the damage caused by animals owned by humans (both those who live with humans and are economically exploited by them, and the animals which are usually classified as wild but, in specific cases, live under human rule), and liability for damage caused by abandoned animals. The Law on Obligations does not contain specific rules on liability for damage caused by domestic animals. However, in domestic legal theory and case law, the prevailing view is that domestic animals are dangerous things and that the liability for the damage they cause is determined on the principle of strict liability. Modern European civil law systems are increasingly abandoning

this idea. Some legal systems adopt the concept of subjective liability for damage caused by domestic animals. In modern civil law systems, there is a tendency for animals not to be equated with things, but increasingly they are accorded a kind of legal subjectivity and special protection. In this work we will use the historical, positive law and comparative method to determine the similarities and differences in the regulation of the same problem in different legal systems.

Key words: *Damage; Domestic animals; Dangerous things; Responsibility.*